

Cercetările arheologice din necropola de la Vârtopu - Ciuperceni din perioada bronzului timpuriu (III)

Gheorghe CALOTOIU

Situl arheologic din satul Vârtopu se găsește în punctul Vârtoapele pe un platou situat între dealuri care are o lungime de 800 m și o lățime de 200 m, la 3 km N-E de Dealul Bujorăscu și 15 km nord de orașul Motru. Necropola tumulară din epoca bronzului a fost cercetată încă din anul 2000 și cuprinde 14 tumuli.

Tumulul nr. 10 (*Fig. 1/1*) are dimensiunile de 7,40 x 8 m și o înălțime de 0,42 m. Primul strat de pământ este până la - 0,20 m, are o culoare cenușie, iar sub acesta, până la - 0,42 m este un strat argilos gălbui, cu urme arheologice.

În mantaua de pământ a movilei au fost găsite în sfertul de sud-vest câteva pietre mari care nu erau dispuse după o anumită regulă.

În martorul central est-vest, la adâncimea de - 0,17 m au fost descoperite două vase: o cană cu toarta în bandă, care are pe diametrul maxim trei grupuri de câte trei proeminențe. Cana este lucrată din pastă de bună calitate, are fundul plat, corpul sferic și gâtul tronconic. Toarta în bandă coboară de sub buză pe umărul vasului, iar pe rotunjimea sa maximă sunt trei grupuri a câte trei proeminențe. Cana aceasta se aseamănă cu aceea care a fost descoperită în tumulul nr. 8, dar este de dimensiuni mai mari. Dimensiunile piesei sunt: înălțimea de 18,5 cm, iar diametrul gurii este de 8,5 cm.

La 0,1 m sud de această cană a fost descoperit un vas tronconic cu buza evazată, lucrat din pastă amestecată cu nisip granulos de culoare cărămie, ce are înălțimea de 18,2 cm și diametrul gurii de 16,5 cm.

Lângă aceste vase de ofrandă au fost găsiți câțiva cărbuni și urme albe de la oase calcinate. Arderea a avut loc la un rug funerar în afara necropolei, negăsindu-se crusta specifică arderii pe loc în necropolă.

La 10 m vest de tumulul 10 se află **Tumulul nr. 11**, care este tot de mărime medie, având dimensiunile de 6,6 x 6 m și înălțimea de 0,42 m.

La 0,23 m vest de matorul central nord-sud, în partea de est, la o adâncime de - 0,24 m, au fost descoperite două vase fragmentare - o cană ce are pe diametrul maxim trei grupuri a trei proeminente și un vas fragmentar de formă tronconică cu apucători perforate pe pântec. Cele două vase funerare au fost sparte în urma lucrărilor agricole efectuate în anii anteriori. Lângă cele două vase fragmentare se află trei pietre mari de 0,20 - 0,25 m în diametru, care marcau mormântul.

La 2,50 m pe axa nord-sud, spre nord, la 0,54 m vest și la adâncimea de 0,19 m a fost descoperit un alt vas fragmentar cu tortițe pe pântec perforate de formă tronconică, cu buza evazată și fundul drept. Lângă acesta au fost găsite și oase mici arse.

Ambii tumuli au mantale de pământ, însă, în tumulul 10 au fost găsite câteva pietre dispuse în manta, nu într-o ordine, în special în sfertul de sud-vest al movilei. În tumulul 11, între vasele de ofrandă s-au descoperit trei bolovani de râu, care marcau mormântul.

Tumulul 12 (Fig. II/2) face parte din categoria celor mici și are dimensiunile de 4,60x 3,20m și o înălțime de 0,38 m. În mijlocul acestuia au fost descoperiți bolovani de râu dispuși pe două rânduri, având orientarea N-S și E-V, pe o suprafață de 1,10x 0,90 m. În centrul amenajării au fost descoperite fragmente ceramice de la un vas, câțiva cărbuni și urme albe de oase calcinate. Unul din fragmente prezintă doi butoni circulari.

Tumulul 13 se află în parte de E a platoului și are dimensiunile de 5,40x 5 m și înălțimea de 0,39 m. În zona centrală a fost descoperit un ring de bolovani de râu cu diametrul N-S de 1,60 m și E-V de 1,90 m. În acest ring, la 0,38 m au fost descoperite două fragmente ceramice

de culoare maronie provenind din peretele unui vas. La 0,80 m S de aceste fragmente, în afara ringului, a fost găsit un alt fragment ceramic.

Tumulul 14 (*Pl. I*) se află în zona centrală a necropolei și are dimensiunile de 5,80x 5,35 m și o înălțime de 0,68 m. În zona centrală, la 0,64 m adâncime, în martorul N-S, au fost descoperite două vase fragmentare – unul tronconic și o căniță fragmentară. La 0,10 m de aceste vase au fost găsiți cărbuni și fragmente mici de oase incinerate. Vasul de formă tronconică (*Pl. II/1*) este lucrat din pastă semifină de culoare cenușie și prezintă pe diametrul maxim de rotunjime două apucători mici, perforate; înălțimea vasului este de 10,2 cm, diametrul gurii de 18,2 cm, iar cel al bazei de 6,8 cm. Cănița are o bază plată și este lucrată din pastă fină de culoare cărămidie, cu un slip cenușiu. S-a păstrat numai partea inferioară a vasului (*Pl. II/2*).

Cei cinci tumuli au mantale de pământ, iar ritualul funerar folosit în necropolă este incinerația. Ca variantă de ritual întâlnim depunerea oaselor arse, a cărbunelui și a vaselor de ofrandă pe solul antic, iar în cazul tumulilor 12, 13, avem amenajări de bolovani de râu sub formă de ring sau postament.

Ca ritual, în tumulul 9 a fost întâlnită în aceeași necropolă varianta ca într-un castron mare, cu perforații pe marginea interioară, să fie găsită o căniță spartă ritual, oase calcinate și cărbuni. Aceeași variantă de ritual a fost găsită și în tumulul 8, unde într-un vas mare – castron cu apucători laterale sub formă de „urechiușe” – a fost pusă o cană ornamentată cu grupe de câte trei proeminente dispuse diametral pe corpul vasului alături de care au fost descoperite oase incinerate și cărbuni.

În alte situații în tumulii cercetați anterior au fost descoperite, ca variante de ritual, un postament din bolovani de râu sub forma unui dreptunghi (cazul tumulului 5), cu dimensiunile de 1,93 x 0,58 m. Acest postament de piatră, ca structură, era format dintr-un singur rând de pietre, care avea cinci șiruri de bolovani mari, dispuși nord-sud. La capătul dinspre sud-est al postamentului au fost depuse într-un vas oase calcinate, cărbuni și cenușă.

În toți acești tumuli remarcăm faptul că majoritatea vaselor prezintă urme de arsură secundară, fapt ce ne dovedește că acestea au ars la un rug funerar împreună cu osemintele umane în afara necropolei.

În necropola de la Vârtoapele-Vârtopu-Ciuperceni au fost descoperite căni cu corpul globular, gâtul cilindric, buză dreaptă ușor răsfrântă spre exterior, având toarta în bandă, ce pornește aproape de gură sau chiar din buza vasului. Analogii cu acestea întâlnim la Văcărești și Varlaam¹

- Inventarul ceramic descoperit în necropola de la Vârtoapele-Vârtopu-Ciuperceni, are analogii cu formele ceramice (vasele), cât și cu ornamentele (câte doi butoni, torți tubulare sau în bandă), cu descoperirile de la Govora, sat Runcuri², Cetățuia - Râmnicu-Vâlcea³ (vas decorat cu doi butoni), sau vase cu ornamente sub formă de potcoavă pe pântec la Crivăț⁴, Odaia Turcului⁵ și Greci⁶.

Tipul de vase cu buza evazată și pântecul bombat, descoperite la Vârtoapele-Vârtopu-Ciuperceni au analogii cu unele exemplare de la Glina⁷, Odaia Turcului⁸ și Braneț⁹.

Descoperirile arheologice din necropola tumulară de la Vârtoapele-Vârtopu-Ciuperceni se încadrează cronologic în perioada bronzului timpuriu – în etapa Glina final – Verbița-Ostrovlul Corbului (Glina IV), Bela Crkva-Priboi.

NOTE:

¹ C. Schuster, *Cercetări arheologice în așezarea culturii Glina de la Varlaam, jud. Giurgiu, în Cultură și civilizație la Dunărea de Jos, XIII-XV, p. 53-64, fig. 3/m,0; 5/ c,e.*

² E.Tudor, *Săpăturile arheologice de la Odaia Turcului (jud Dâmbovița), MCA, Brașov, 1983, p.108-109;*

³ P. Roman, *Die Glina Kultur, PZ, 51, 1, p.26; idem, Perioada timpurie a epocii bronzului „tracic” în Oltenia, .Thraco-Dacica VI, 1985, p.116, fig.6/12.*

⁴ D.Berciu, , *Rezultatele primelor săpături de la Crivăț,(1965) (r.Oltenița), SCIV, 17,*

3, 1966, p.529;

⁵ E.Tudor, *Săpăturile arheologice de la Odaia Turcului (jud Dâmbovița)*, MCA, Brașov, 1983, p.108-111;

⁶ Aug. Ulanici, G. Trohani, *op.cit.*, CA., I, p.77-100;

⁷ C. Schuster, *Așezări Glina pe cursul inferior al Argeșului și Valea Câlniștei(I)*, Mihăilești-Tufa, *Thraco-Dacica*, XIII,1-2, p. 35-41, fig. 36, pl. 3/s, t; *idem*, *Perioada timpurie a epocii bronzului în bazinele Argeșului și Ialomiței superioare*, București 1997, p.354, fig.72;

⁸ E.Tudor, *Săpăturile arheologice de la Odaia Turcului (jud Dâmbovița)*, MCA, Brașov, 1983, p.108-109;

⁹ Aug. Ulanici, G. Trohani, *Săpăturile de la Greci, com. Grădiștea, jud. Ilfov*, CA., I, p.45 și urm;

Bibliografie

Gheorghe Calotoiu, *Cercetările arheologice din bronzul timpuriu în necropola tumulară de la Vârtoapele- Vârtopu – Ciuperceni (jud. Gorj)*, Litua 9, 2003, p. 5-26

Gheorghe Calotoiu, *Necropola tumulară de la Vârtoapele- Vârtopu – Ciuperceni - jud. Gorj*, Drobeta 13, p. 18 – 48

Idem, *Șantierul arheologic de la Vârtopu, com. Ciuperceni, CCA 2004*, p. 364 – 365

Ibidem, CCA 2005, p. 402 – 403

Abstract

The purpose of the 2000 – 2005 research was the investigation of 14th tumuli. All the tumuli had earth manthles. The burial rite was the incineration. The necropolis from Vârtoapele – Vârtopu – Ciuperceni is to be dated in the Early Bronze Age; final Glina – Verbița – Ostrovu Cucului (Glina IV) – Bela Crkva – Priboi.

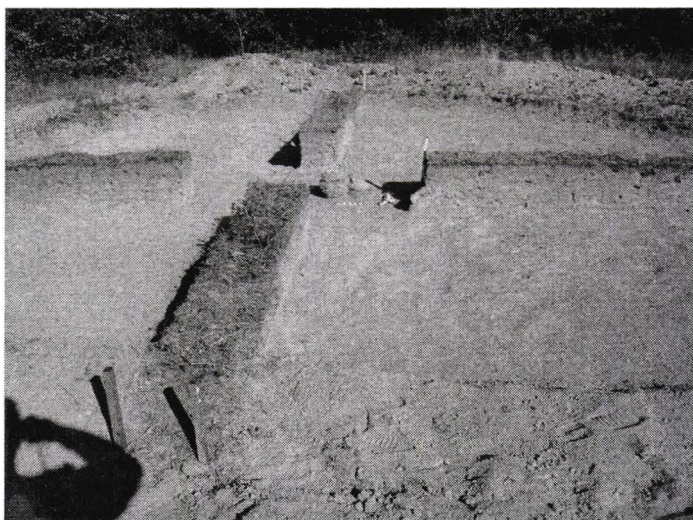

Fig. 1. Vârtopu Ciuperceni - tumulul 10

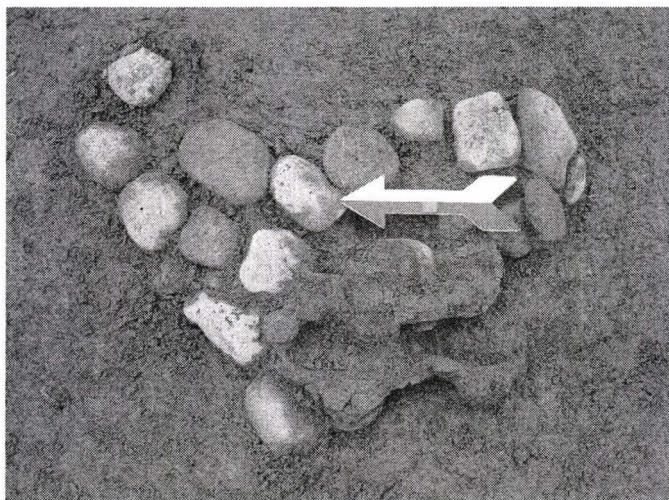
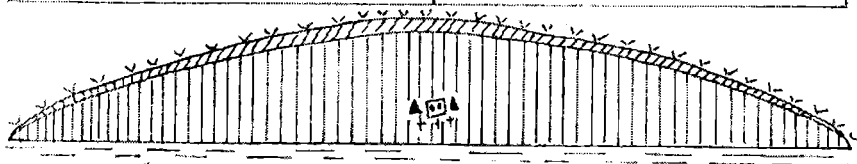

Fig. 2. Vârtopu Ciuperceni - tumulul 13

CIUPERCENI, VÂRTOPU

- PLAN SI PROFIL TUMULUL XIV -

4A
▲▲ - 42cm

LEGENDA

☐ VASE

⊕ CASE

▲▲ CĂRBUNI

▨ STRAT VEGETAL

▤ STRAT GALBEN DE CULTURĂ ARH.

☐ STRAT STERIL DIN PUNCT DE VEDERE ARHEOLOGIC

sc. 1/25

